

Situering van de semiotische verhaalanalyse

De hiernavolgende tekst beoogt een systematische inleiding te geven in de semiotische verhaalanalyse. De 'modus' van de vertelling wordt voorlopig buiten beschouwing gelaten en we beperken ons tot de semio-narratieve structuur.

Hoewel de narratieve semiotiek en de narratologie op het vlak van de verhaalanalyse veel gemeen hebben en elkaar vaak overlappen, vertrekken ze toch vanuit verschillende werkhypothesen. We zouden met R. Barthes kunnen zeggen dat ze elkaar niet bestrijden, maar met elkaar wedijveren. Naast het gemeenschappelijke uitgangspunt (V. Propp) is de wederzijdse beïnvloeding groot, tot in het gebruik van het begrippenapparaat. Naargelang van het gebied kan eenzelfde benaming andere concepten aanduiden en kan er een andere probleemstelling mee onderzocht worden. Dat dit geregeld aanleiding geeft tot spraakverwarring – en niet enkel bij de lezer – ligt voor de hand. Men kan alleen hopen dat wanneer het onderzoek aan beide kanten zich gestabiliseerd heeft, er in de toekomst enige ordening te bespeuren valt.

Een verschil in benaderingswijze wordt zowel door Gérard Genette als A.J. Greimas opgemerkt. Genette merkt op dat er plaats is voor twee soorten narratologieën: een die hij 'thematisch' noemt (een analyse van de narratieve eenheden) en een die door hem 'formeel' genoemd wordt (waar de wijze van vertellen, de 'modus van de representatie van vertellingen' onderzocht wordt). Hij zou zelf het liefst de term 'narratologie' voor de laatste benadering gereserveerd zien.¹

Bij deze laatste zou hij ook de termen 'geschiedenis' en 'verhaal' willen betrekken. Genette beschouwt echter, zoals trouwens ook de semiotische verhaalanalyse, elke gebeurtenis en handeling, dat wil zeggen een transformatie – overgang van de ene toestand naar de andere – als een minimaal verhaal. En dit kan moeilijk beschouwd worden als een

1. Het werk van Anne Hénault, *Narratologie. Sémiotique générale*. Parijs 1983, zoals trouwens ook onze 'Inleiding in de narratologie', in: *Versus*, 2/1984, behoren tot de eerste categorie zonder ze echter 'thematisch' te kunnen noemen. Zij zijn eerder introducties tot het bestuderen van de vorm van de inhoud.

'wijze van vertellen'. Genette haalt er hier een dimensie bij. Zoals trouwens ook de semiotische verhaalanalyse de modus – de wijze van vertellen – bestudeert binnen het discursieve niveau. Daar waar de narratologie de 'gebeurtenis' als een minimale eenheid beschouwt, zal de semiotische verhaalanalyse daarentegen zich in eerste instantie toeleggen op de bestanddelen binnen de gebeurtenis zelf, de toestanden en transformaties als narratieve eenheden onderzoeken.

Het onderscheid dat Genette voorstelt tussen thematisch en formeel (respectievelijk semiotische verhaalanalyse en narratologie) is bruikbaar voor zover men het beschouwt als een situering van de verschillen in invalshoek, doch niet als een programmatische werkafbakening, waarbij de ene als een aanvulling zou dienen of in het verlengde van de andere zou komen te liggen.

Wel is er een verschil in accentuering: men zou kunnen stellen dat de narratologie eerder vertrekt vanuit het productieproces, waarbij de semio-narratieve structuren ondergeschikt worden aan de discursieve structuren ('comme le produit l'est au processus producteur', Greimas, *Dictionnaire*, p. 248). De semiotische verhaalanalyse vertrekt vanuit de narratieve dieptestructuren (die aan elke uiting logisch voorafgaan) om zo op te klimmen van de semio-narratieve analyse tot de discursieve performantie (de vertelling).²

Of nog een andere manier om dit verschil te situeren: de narratologie onderzoekt de substantie, terwijl de semiotische verhaalanalyse vertrekt van, vaak dezelfde, substantie (vgl. het narratieve schema en de testen, door Genette 'thematisch' genoemd) om uiteindelijk de vorm van de inhoud of de vorm van de uitdrukking te onderzoeken: immers, in de gemanifesteerde tekst vormen beide een semiosis, waarin ze onafscheidelijk met elkaar verbonden zijn.

In deze inleiding in de semiotische verhaalanalyse hebben we ons beperkt tot een beschrijving van de belangrijkste knooppunten van het semio-narratieve oppervlakte-niveau. Daar waar de syntactische eenheden van conceptuele aard een eerste antropomorfe invulling krijgen. Een niveau dat zelf onderbouwd wordt door een fundamenteeler diepteniveau waarop de operaties en relaties plaatsvinden, en dat we in een volgend opstel hopen te presenteren.

(E.P.)

2. Een onderscheid dat men ook terugvindt in: U. Eco, *A Theory of Semiotics*. Bloomington 1979. Hij maakt een onderscheid tussen een 'theorie van de codes' en een 'theorie van de tekenproductie'.